

Голас Рафзімы

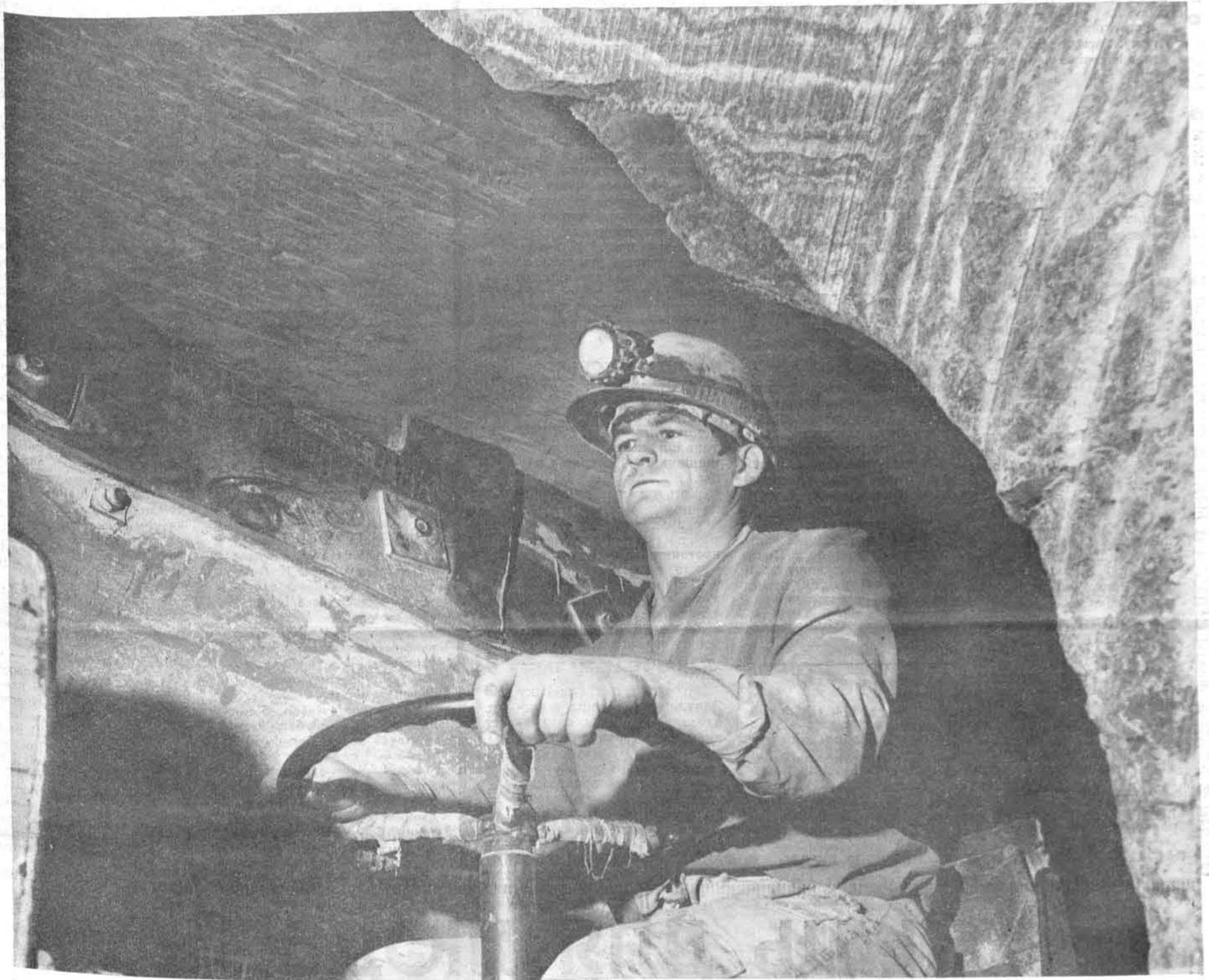
№ 50 (1414)

СНЕЖАНЬ 1975 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 20-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

Вадзіцель самаходнага вагона шахты першага Салігорскага калійнага камбіната Уладзімір МІГАЛЕНЯ. Фотарэпартаж аб беларускіх шахцёрах змешчаны на 3 стар. Фота Я. КАЗЮЛІ.

У РУКАХ ШКОЛЫ — БУДУЧЫНЯ КРАІНЫ

Савецкая агульнаадукацыйная школа вучыць і выхоўвае падростаючае пакаленне, развівае яго высокія палітычныя, маральныя, інтэлектуальныя і фізічныя якасці. У школе закладваюцца асновы ведаў і разам з тым фарміруецца асоба будучага грамадзяніна Краіны Саветаў. Атэстат сталасці, які выпускнік атрымлівае пасля заканчэння сярэдняй школы, сведчыць не толькі аб узроўні атрыманых ведаў, але і аб грамадзянскай сталасці маладога чалавека. У руках школы — будучыня краіны. І гэта будучыня «стане такой, якой яе зробіць сённяшнія акцыябраты, піянеры і камсамольцы», — гаворыць Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. Брэжнеў.

Школе, яе праблемам, удасканаленню навучальнага і выхаваўчага працэсаў быў прысвечаны Пленум ЦК Кампар-

тыі Беларусі, які адбыўся ў канцы лістапада. Наша школа заўсёды ў цэнтры ўвагі Савецкай дзяржавы. Мы першымі ў свеце ліквідавалі эканамічныя і сацыяльна-палітычныя бар'еры, што перашкаджалі вучыцца працоўным, пісьменнымі сталі ўсе народы і народнасці Савецкага Саюза. Дзякуючы поспехам асветы савецкі народ адзін з самых адукаваных у свеце.

Цяпер, у перыяд развітага сацыялізму, перад усім нашым грамадствам, перад школай у прыватнасці, стаяць новыя задачы. Небывала ўзрос аб'ём ведаў, неабходных для плённай дзейнасці кожнага чалавека, больш шырокім стаў дыяпазон іх практычнага прымянення. Гэта адбылося ў выніку дынамічнага сацыяльна-эканамічнага, навукова-тэхнічнага і духоўнага прагрэсу сацыялістычнага грамадства. Усе змены, дасяг-

ненні, адкрыцці нашага часу знаходзяць адлюстраванне ў новых школьных праграмах і падручніках, у выкарыстанні найвышэйшых метадаў выкладання з тым, каб навучальны працэс ішоў упоравень з векам. Аднак усеагульная сярэдняя адукацыя мае на мэце не толькі расшырэнне аб'ёму ведаў, але і значнае паляпшэнне іх якасці, іх далейшае паглыбленне. У працэсе навучання настаўнікі імкнучца выпрацаваць у школьніка пазнавальную цікаўнасць і творчае мысленне або падрыхтаваць іх да канкрэтнай прафесійна-працоўнай дзейнасці. Няспынна ўзрастае паток інфармацыі, якой трэба авалодаць, навучанне вядзецца па новых школьных праграмах і падручніках, іншымі сталі і самі дзеці. З першых гадоў навучання яны валодаюць высокім узроўнем падрыхтоўкі і агульнага развіцця. Настаўнік, які прыхо-

дзіць у клас да такіх вучняў, павінен мець высокую кваліфікацыю, каб даць паўнацэнны ўрок, адказаць на шматлікія «чаму» сваіх дапытлівых вихаванцаў. Яны зацікаўлены адзін у адным — вучень і настаўнік. Паміж імі няма варожасці, што так характэрна сёння для школ капіталістычнага свету. Амерыканскі часопіс «Ю. С. ньюс энд уорлд рыпорт» вымушаны пісаць пра крызіс дысцыпліны ў школах Амерыкі і Заходняй Еўропы, дзе настаўнік, ідучы ў клас, бярэ з сабой зброю, а паліцэйскі на школьным калідоры — фігура прывычная.

У нашай краіне праца настаўніка карыстаецца асаблівай пашанай, а сам ён акружаны ўвагай і клопамі дзяржавы, усяго народа. Многія перадавыя работнікі народнай асветы адзначаны высокімі ўрадавымі ўзнагародамі, удастоены гана- [Заканчэнне на 6-й стар.]

КРЭДА СТАРШЫНІ —
КЛОПАТ АБ ЧАЛАВЕКУ

[«Жыць для людзей»]
стар. 2—3

ВАЖАКОМ РЭВАЛЮ-
ЦЫІ СТАУ ПРАЛЕТА-
РЫЯТ

[«Пралог Кастрычніка»]
стар. 4

Магутныя аўтасамазвалы з маркай «БелАЗ» працуюць у рудніках і кар'ерах, на буйнейшых новабудовах—там, дзе патрэбна іх волатаўская сіла, іх надзейнасць і вынослівасць. Па заслугах ацанілі БелАЗы і зарубежныя фірмы. Іх купляюць больш як 30 краін, у тым ліку Англія, ФРГ, Італія, Швецыя, Францыя, дзе выпускаюцца машыны падобнай канструкцыі. Канструктары распрацоўваюць чарцяжы машыны, якая зможа перавозіць 200 і 300 тон грузаў. Расшыраецца і завод. У будучым годзе ўступіць у строй новы блок цэхаў, ствараецца спецыяльны зборачны цэх. НА ЗДЫМКУ: на галоўным канвееры Беларускага аўтазавода.

ДЛЯ ЗДАРОУЯ ДЗЯЦЕЙ

За трыццаць кіламетраў ад Асіповіч ля сасновага бору адкрыта новая дзіцячая здраўніца. Нядаўна яна прыняла першых 260 хлопчыкаў і дзяўчынак з розных гарадоў і сёл рэспублікі.

Санаторый круглагады. У ім будуць аднаўляць сваё здароўе дзеці, якія перанеслі пнеўманію, бронхіт, іншыя захворванні органаў дыхання. Тут добраўпарадкаваныя жыллыя карпусы, выдатна абсталяваныя дыягнастычныя і лячэбныя кабінеты, фізіятэрапеўтычная і іншыя службы, сталовая, кіназала. Есць свая школа.

Дзіцячых здраўніц, у якіх, як і ў «Свіслачы», хлопчыкі і дзяўчынкі, не перапыняюць вучобы, леаца і адпачываюць, у нашай рэспубліцы больш як 120.

ЯШЧЭ АДЗІН МІКРАРАЁН

Трэці мікрараён, які будзецца ў Светлагорску, будзе не толькі самым вялікім, але і самым прыгожым у горадзе. Праекціроўшчыкі і будаўнікі заклапочаны тым, каб надаць яму сучасны архітэктурны выгляд.

Закладзены падмурак першага ў гэтым мікрараёне дзевяціпавярховага

будынка. Ён будзе самы вялікі ў горадзе. Наваселле тут справяць 215 сем'яў. У кватэрах будуць прасторныя кухні, ізаляваныя пакоі.

Узводзіцца і гандлёвы цэнтр. Тут размесцяцца прадуктовы і праматарны магазіны, рэстаран.

У СЕЛАХ — ГАНДЛЁВЫЯ ЦЭНТРЫ

Прыгожа выглядае сяло Міжэвічы — цэнтр аднайменнага калгаса Слонімскага раёна. Прыцягвае ўвагу новы гандлёвы цэнтр. Тут размесціліся магазіны, сталовая, дом быту, аддзяленне сувязі і іншыя ўстановы бытавога прызначэння. Такія ж гандлёвыя цэнтры ёсць у Дзераўной, Азярыцы і іншых сёлах раёна.

Буйны гандлёва-бытавы цэнтр будзецца ў Сенькаўшчыне. Яго кошт складае больш як 300 тысяч рублёў. Цэнтр узводзіць будаўнікі райспажыўсаюза і мясцовага калгаса «1 Мая».

АЭРАПОРТ УЗНІМАЕ ПАВЕРХІ

Новы пасажырскі павільён аэрапорта ўзводзіцца ў беларускай сталіцы. Алюміній і паліраванае шкло, граніт і мармур, акмігран і павінол надаюць будынку лёгкасць, непаўторнасць. У новым павільёне бу-

дуць пакой маці і дзіцяці, буфет, медпункт і службовыя памяшканні. На другім паверсе—зала чакання і кафэ. У падземным тунелі, які звязвае будынкi, размесцяцца камеры захоўвання. Новы павільён зможа прыняць на працягу гадзіны пяцьсот пасажыраў, г. зн. у два з палавінай разы больш, чым цяперашні аэравакзал.

ДОМ ВУЧОНЫХ

У Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі адкрыты дом вучоных. У ім лекцыйная, музычная і чытальная залы, шахматна-шашачны і бильярдны клубы.

Дом вучоных разлічаны на правядзенне масавых мерапрыемстваў: семінараў па розных праблемах, пастаянна дзеючага лекторыя, навуковых дыспутаў, творчых сустрэч з вучонымі іншых сельскагаспадарчых навучальных устаноў краіны, адпачынку выкладчыкаў.

ПАДАРУНАК МАЛЫМ

У гарадскім пасёлку Дзятлава здадзены ў эксплуатацыю новы двухпавярховы корпус даіцячага сада-ясляў. У залах для гульні, пакоях для заняткаў будуць праводзіць дзённы час 100 малышоў. У двары створаны пляцоўкі для гульні.

ПЕРАМОЖЦА — НАВУКА

Вось ужо каторы год спаборнічаюць працоўныя дзвюх братніх рэспублік — Беларусі і Літвы. Работнікі заводаў і фабрык будоўляю і саўгасаў абменьваюцца вопытам, прыёмамі арганізацыі працы, новым у тэхналогіі... Працоўнае саперніцтва рэспублік паглыбілася, набыло большы размах, калі ў яго ўключыліся калектывы навуковых устаноў.

Доктар фізіка-матэматычных навук Ф. Коршунаў раскрывае папку:

— Гэта навуковы артыкул, падрыхтаваны супрацоўнікамі лабараторыі радыяцыйных уздзеянняў і сектара гарачых электронаў, — гаворыць вучоны. — Лабараторыя — наша, належыць Інстытуту фізікі цвёрдага цела і паўправаднай АН БССР. Сектар жа адносіцца да Інстытута фізікі паўправаднай АН Літоўскай ССР. Сумесны артыкул будзе апублікаваны ў Літоўскім фізічным зборніку. Гісторыя яго з'яўлення — заканамерны вынік супрацоўніцтва. Скажам для пачатку, што наш інстытут мае атамны рэактар, магутныя прэсы і іншае сучаснае абсталяванне. Каштоўнасць яго, зразумела, вымяраецца сотнямі тысяч рублёў. Навошта такое ж унікальнае абсталяванне заводзіць у літоўскім інстытуце, калі ўсе выпрабаванні можна ажыццяўляць у нас? Так і робім. Літоўцы ствараюць новыя матэрыялы, прыборы, а мы іх падвяргаем радыяцыйнаму абраменьванню. Нашых калег цікавіць, як яно ўплывае на работу прыбораў. Нас жа займае сам механізм радыяцыйных пашкоджанняў. А выгада, як бачым, узаемная...

Сумесныя даследаванні ў гэтай лабараторыі вядуцца па дагавору аб спаборніцтве і супрацоўніцтве з сектарам адпаведнага інстытута суседняй рэспублікі. Увогуле ж, спаборніцтва вучоных наладжана на трох узроўнях — міжлабараторным, агульнаінстытуцкім і міжакадэмічным.

Упершыню дагавор аб сацыялістычным спаборніцтве акадэміі навук Беларусі і Літвы быў падпісаны ў 1973 годзе. Ініцыятыва, дарэчы, належыць вучоным нашай рэспублікі. Вопыт правядзення сумесных даследаванняў быў ужо. Але па-сапраўдному цесныя і глыбокія кантакты вучоных пача-

ліся тады, калі калектывы лабараторыі, інстытутаў і ў цэлым акадэміі навук скла-лі пеоспектыўны дэталёвы план супрацоўніцтва.

Дагавор, заключаны паміж калектывамі навуковых устаноў, прадугледжвае павышэнне эфектыўнасці іх работы, скарачэнне тэрмінаў рашэння навукова-тэхнічных праблем, больш інтэнсіўнае развіццё фундаментальных даследаванняў у галіне прыродазнаўчых і грамадскіх навук, паскарэнне ўкаранення ў практыку вынікаў закончаных навуковых даследаванняў.

За тры гады спаборніцтва прывяло да значнага расшырэння і паглыблення навуковых сувязей. Паступова яно набыло новыя формы, ахапіла многія аднатипныя навуковыя калектывы. Творчае супрацоўніцтва з літоўскімі калегамі наладжана цяпер у інстытутах матэматыкі, фізікі, механікі, металалімерных сістэм, цэпла- і масаабмену, эксперыментальнай батанікі, мікрабіялогіі і інш. Вучоным знайшлі «кропкі сутыкнення» ў такіх важных праблемах, як лазерная спектраскапія і квантавая электроніка, высокатэмпературная цэплафізіка і цэпла- і масаабмен, барацьба з забруджваннем навакольнага асяроддзя, распрацоўка метадаў і тэхналогіі гальванічных і хімічных пакрыццяў на металах і палімерах.

Распрацаваць, вынайсці — гэта толькі першы этап работы. Другі — укараненне навуковага дасягнення ў народную гаспадарку — не менш важны. Таму беларускія вучоныя аб'яднаны ў навуковыя і на гэтым участкі дзейнасці. І тут у выніку ўвайгрышы засталіся і навука, і вытворчасць. Так, напрыклад, інстытут хіміі і фізічнай тэхналогіі, што ў Літве, заключыў гаспадарчы дагаворы з Гродзенскім вучэбна-вытворчым прадпрыемствам, брэсцкімі заводамі металавырабаў і электра-

ЖЫЦЬ ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ

«Есць людзі, якія атрымліваюць найвялікшае задавальненне не ад вышыні свайго становішча і перавага пасады, а ад усведамлення, што кожную мінуту свайго жыцця яны аддаюць служэнню дабраце. Шчасце для іх — чуць «дзякуй!» ад сяброў і незнаёмых, бачыць, як у вялікім і зусім маленькім, але такім патрэбным чалавеку справы ператвараюцца іх роздум і хваляванне, бяспонны гадзіны пошукаў, перш чым прыняць адказнае рашэнне. Напэўна, у дзяцінстве яны былі рамонтчыкамі...»

Гэтыя словы я запісаў у сваім бланце пасля сустрэчы са старшынёй калгаса «Ленінскі шлях» Карэліцкага раёна Іванам Паўловічам. Не вельмі працяглым было наша знаёмства і, вядома, не ўсё даведаўся я аб сённяшнім дні вёскі Цырын, але і за некалькі гадзін, праведзеных разам з гэтым цікавым чалавекам, я шмат зразумеў з таго, што ў наш час называюць «навукай кіраваць».

ДАВЕР'Е

У кабінет ён увайшоў крыху таропка, відаць, не зусім «астыўшы» ад бягучых спраў, прывітаўся, не распранаючыся, прысеў за стол і адразу перайшоў на «ты».

— Пра мяне потым. Ты спачатку вось такія факты запішы. У нас працую Павел Халупка. Сам ён за панскім часам ледзьве сее-тое з граматы засвоіў. А цяпер паглядзі на яго дзядзю. Шасцёра іх. Косця, Саша, Сяргей, Мікалай — урачы з дыпламамі. Марыя з Валодзькам — фельчары з сярэдняй адукацыяй. У брата яго — Мікалая Халупкі — трое дзядзю. І ўсе вышэйшую адукацыю маюць. Адна дачка настаўніца, другая — інжынер-энергетык, сын — урач. У Знаіды Макаравіч — трое сыноў, трое — з вышэйшай адукацыяй... І яшчэ паўвёскі такіх. Гэта аб чым гаворыць? — спытаў ён і, не чакаючы адказу, прапанаваў: — Хочаш паглядзець, як даўней у Цырыне жылі? Паехалі, тут недалёка...

І праз некалькі мінут мы ўжо імчалі па доўгай вясковай вуліцы, жмурчылі ад яркага сонца, што па-вясенску імкліва апускалася некуды ў голыя прыдарожныя таполі.

Было ў манеры старшынні хутка змяняць тэмы размовы, прымаць нечаканыя рашэнні і нават у яго звычцы гнаць «газік», не звяртаючы асаблівай увагі на выбоіны на дарозе і паспяваючы прытым праз шкло вітацца з сустрэчнымі вяскоўцамі, — ва ўсім нешта імпульсіўнае, амаль рэзкае, што не пасавала з яго невысокай, крыху паўнаватай фігурай. І толькі калі мой субяседнік пачынаў гаварыць, бачна было, што за ўсім гэтым — энергія чалавека, апантаная вялікай ідэяй, які абавязкова хоча, каб яго зразумелі таксама ж хутка і цалкам.

Тым часам машына спынілася ў канцы вуліцы. З аднаго боку яе, выступаючы за «чырвоную» лінію забудовы, тулілася амаль да вузкіх акенцаў усмактаная ў зямлю, счарнелая

хацінка. Дзверы яе былі наўскасяк забіты абрэзкам дошкі, саламяная страх сапрэла. А побач красавалася другая хата — вялікая, пафарбаваная ў вясёлы жоўты колер, з высокім ганкам і мноствам акон.

— Лепш любога музея, — кінуў на рэшткі жылля старшыня. — Таму пакуль не зносім. Гаспадыня з дачкой цяпер побач жывуць. Амаль усе ў гэтым баку Цырына некалі жылі па хутарах у такіх умовах...

— Бабка Ева! — раптам спыніў ён пажылую кабету, што праходзіла міма. — Ты б зараз згадзілася вярнуцца на хутар?

Старая, крыху разгубіўшыся ад увагі, жартаўліва пляснула рукамі:

— Ну, ты яшчэ чаго прыдумаеш, Міхайлавіч!..

— А ведаеш, гэта было самае цяжкае ў тых гадах — перасяліць людзей з хутароў у вёску, пераканаць іх, каб паверылі ў калгас і ў новае жыццё. Я ў Цырын у 1958 годзе прыехаў. Гаспадарка была слабая. Людзі па хутарах раскіданы. Жылі без электрычнасці, без радыё. Каб на работу дабрацца, гадзіны трацілі. Угаворваў, тлумачыў, што лепш будзе, на 10—15 гадоў пазымі на будаўніцтва выдаваць. Амаль 250 тысяч рублёў адразу на гэта выдаткаваў у той час, калі ў гаспадарцы кожная капейчына была на ўліку. Па-старому людзі жыць ужо не хацелі, а па-новаму не ведалі як. Да смешнага даходзіла. У 1962 годзе купіў сабе газавую пліту. Спадабалася. Прапанаваў іншым. Не хочучь:

надта ўжо нязвыкла. Тады купіў і ўстанавіў пліты нашай інтэлігенцыі. Усё роўна справа не ідзе. Давялося ажно на хітрасць пайсці — стаў пліты ў прэміі выдаваць... А цяпер паспрабуй якой гаспадыніцы газ са спеценнем прывезці — тут жа скардзіцца прыбяжыць.

— Я ўжо не здзіўляўся, чаму гаворку пра сабе і свой калгас старшыня пачаў не з лічбаў вытворчых паказчыкаў, а з гэтых, здавалася б, другарадных дэталей сялянскага быцця. Відаць, штодзённае жыццё цырынцаў яму па-чалавечаму блізкае, а чужома такія факты скажучь больш, чым высокія працэнты зводак. Перамогу над старым ладам жыцця Іван Паўловіч лічыў сваёй галоўнай заслугай і гананіўся ёю больш за ўсё.

Потым, аб'ехаўшы фермы, мы пачыналі ў калгасным дзіцячым садзіку. Быццам казачны церамок, утульны, акружаны цэлай плантацыяй ружаў. Малыя вчаралі. Па тым, як дружна яны адказалі на прывітанне і зараз жа наперабой пачалі выкладваць свае навіны, відаць было, што «дзядзю Іван» тут часты госць. «Ужо другі выпуск, — заўважыў потым Паўловіч. — Утрыманне дзядзю бясплатнае. Прывозім і развозім па хатах на аўтобусе».

Вяртаючыся ў праўленне, завіталі ў апусцелую сталовую. Яна таксама на балансе калгаса. Усе, хто працуюць у гаспадарцы, харчуюцца тут бясплатна.

— Гаворыш, калгасу страта? Так.

лямавымі і некаторымі іншымі прадпрыемствамі Беларусі. Літоўскія вучоныя ўкараняюць на гэтых заводах вынайзеныя ў сябе новыя прагрэсіўныя тэхналогіі мяднення і нікеліравання, цынкавання, ачысткі сцёкавых вод гальванічных цэхаў. Толькі летась інстытут перадаў прадпрыемствам Беларусі камплекты дакументацыі на 74 тэхналагічныя працэсы. У сваю чаргу вучоныя з Гомельскага інстытута механікі металалімерных сістэм арганізавалі на Кедайнскім хімакамінаце ў Літве ўчастак па нанясенню палімерных пакрыццяў на дэталі хімічнага абсталявання.

Тое самае адбылося і з укараненнем метаду электраагуляцыйнай металачысткі прамысловых сцёкавых вод. Распрацаваны ён у Інстытуце эксперыментальнай батанікі ў Мінску. А сёння танны і надзейны спосаб барацьбы з забруджаннем вады паспяхова выкарыстоўваецца на аўтарамонтным заводзе ў Вільнюсе і на некалькіх прадпрыемствах у Каўнасе...

Год заканчваецца. Хутка дэлегацыя вучоных суседніх рэспублік выедуць адзін да аднаго, каб падвесці вынікі саборніцтва і намеціць план работы на першы год дэсятнай пяцігодкі.

Гэтыя паездкі — адзін з важных этапаў нашых кантактаў, — гаворыць член-карэспандэнт АН БССР Л. Сушчэня. — Усё лепшае мы бачым уласнымі вачыма, як гаворыцца, у арыгінальным варыянце. А потым «примыраем» заўважае да сваіх умоў. Вынікі, як правіла, бываюць вельмі нядрэнныя. У час такіх паездак мы да таго ж акрэсліваем перспектывы далейшага супрацоўніцтва.

Не пералічваючы доўгі спіс будучых сумесных распрацовак, дадзім толькі слова яшчэ аднаму вучонаму. Вось як ацэньвае супрацоўніцтва даследчыкаў БССР і Літоўскай ССР М. Ючас, намеснік дырэктара Інстытута гісторыі АН Літвы:

— Першыя гады нашай сумеснай работы цалкам даказалі мэтазгоднасць каардынацыі навуковых распрацовак. Мяркую, што ў будучым іх інтэгрыванне будзе ажыццяўляцца на яшчэ больш глыбокай аснове.

Уладзімір НАРКЕВІЧ.

ЗА ПЯЦІГОДКУ У ЛІДСКІМ РАЁНЕ...

У Лідзе пабудаваны новы будынак для сярэдняй школы, які разлічаны на пайтары тысячы вучняў. Усяго ж у райцэнтры працуюць зараз 2 васьмігадовыя і 9 сярэдніх школ. У іх навучаецца звыш 10 тысяч дзяцей. Акрамя таго, ёсць музычная, тры спартыўныя і тры школы рабочай моладзі.

За пяцігодку школы значна ўмацавалі сваю матэрыяльна-тэхнічную базу.

Абсталяваны кабінеты па многіх навучальных дысцыплінах. Таму настаўнікі цяпер асабліва шырока выкарыстоўваюць на ўроках розныя тэхнічныя сродкі, наглядна-дапаможнікі.

Вялікі клопат працягвае дзяржава і аб дашкольніках. Да паслуг малышоў 21 сад-яслі, з іх 5 пабудаваны ў апошнія гады. У іх выхаванцаў звыш 3 тысяч дзяцей.

***

Вялікае развіццё за гады пяцігодкі атрымала ў Лідскім раёне ахова здароўя. Цэнтральная бальніца папоўнілася тыповым корпусам, дзе размешчаны хірургічнае і два тэрапеўтычныя аддзяленні на 120 ложкаў. Пабудаваны таксама інфекцыйнае аддзяленне, харчовы блок, кіслародная станцыя, цяпляца. Пераведзены ў новыя памяшканні скурвендысансер, жаночая кансультацыя, стаматалагічнае аддзяленне. Адкрыты лясчэбна-фізкультурны дыспансер, станцыя пералівання крыві.

Цяпер у стацыянарах налічваецца 995 ложкаў, у тым ліку 700 — у цэнтральнай бальніцы. Медыцынскім абслугоўваннем насельніцтва занята 195 урачоў і больш як 500 сярэдніх медыцынскіх работнікаў.

Установы аховы здароўя папоўніліся сучасным лясчэбна-дыягнастычным абсталяваннем. У лабараторыі асвоены складаныя біяхімічныя даследаванні. Шмат зроблена для расшырэння спецыялізаваанай медыцынскай дапамогі. У прыватнасці, у стацыянарах лясчэбна-вядзецца па 18 урачэбных спецыяльнасцях, а ў паліклініках — па 25.

КАПАРЫ НАД СЛУЧЧУ

Мінскі аўтобус-экспрэс, на мінуту спыніўшыся ў Слуцку, зноў нырае ў начную цемру, адмерваючы другую сотню кіламетраў шляху на Салігорск. Хутка злева ад дарогі неба засвацілася агнямі горада. Яшчэ трохі — і міма праносяцца карпусы калійнага камбіната, увянчаныя вежамі-капарамі. У 1970 годзе на базе салігорскіх калійных камбінатаў створана адзінае прадпрыемства — Беларускі калійны камбінат, прадукцыю якога атрыліваюць хлебарабы ўсёй еўрапейскай часткі Саюза і многія зарубешныя краіны. НА ЗДЫМКАХ: Салігорск; капар шахты першага калійнага камбіната; адзін з цэхаў абагачальнай фабрыкі камбіната; геолог Соф'я КАРОЛЬ.

каштуе гэты «местачковы камунізм» не тання. Але здароўе людзей даражэй. Паўдня ў полі, а потым — кавалак сала з памідорчынай, бо паспрабуй з якой-небудзь аддаленай брыгады паспець з'ездзіць на абед. А мы людзей на машынах прывозім у сталовую, дзе ўсё гарачае і свежае. Лепш такі чалавек працаваць будзе?

Я здзіўўся, як ён утрымлівае ў памяці імёны ўсіх, нават дзяцей і пенсіянераў, што і ў калгас не ходзяць. У адказ здзіўўся старшыня: «А як жа інакш? Мы ж разам працём. Якое мне давер'е будзе, калі не ведаць сваіх людзей?»

КРЭДА

Усю сцяну яго рабочага кабінета займае кніжная шафа. Даведнікі, манатграфіі, юрыдычная літаратура, экспрэс-інфармацыя, працы па хіміі, біялогіі, ветэрынарыі...

— Ты прабач за агранамічнае параўнанне, але любы кіраўнік падобны да той ягады. Пакінь яе без кансерванту, ва ўласным саку — пракісне. Дык вось у жыцці ролю гэтых спецыяльных выконваюць веды. І старшыня калгаса, відаць, цяжэй, чым дырэктару заводу. У нас, каб пералічыць усе галіны, пальцаў не хопіць: агранамія, заатэхнія, хімія, сававодства, фінансы, улік... Цяпер па ўсіх гэтых навуках у калгасе ёсць адукаваныя спецыялісты. Але які ж ты камандзір, калі не можаш свядома каардынаваць іх дзейнасць?

Тут, бадай, настаў час прыгадаць некалькі лічбаў, каб паказаць, як Іван Паўловіч спраўляецца са сваімі нялёгкімі абавязкамі. Гаспадарка па мясцовых маштабах сярэдняя — 1800 гектараў ворыва. Аднак па ўсіх па-

казчыках у раённых зводках калгас ідзе наперадзе. Рост вытворчасці асноўных відаў прадукцыі — мяса, збожжа, бульбы — за гады пяцігодкі адпавядае самым высокім планавым паказчыкам. Не дзіва таму, што кожны год гаспадарка атрымлівае 500—550 тысяч чыстага прыбытку. У банку на рахунку калгаса ляжыць больш за 1,2 мільёна рублёў. За вынікі папярэдняй пяцігодкі Паўловіч узнагароджаны ордэнам Леніна, а за тры гады бягучай — ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі.

— Сёння адзін у полі не воін, нават дужы калгас, — сцвярджае Іван Міхайлавіч. — Раней калгасы былі як той хутаранін. Кожны і жыта селяў, і авёс, і грэчку, нават тытунь, і кароў гадаваў, і свіней трымаў, і садоўнічаць спрабаваў, а то яшчэ і рыбу разводзіў. А што робіцца ў суседзяў, не заўсёды ведалі. Сёння так немагчыма. Калгас — спецыялізаваны завод ці нават толькі цэх вялікага прадпрыемства, куды ўваходзяць некалькі такіх жа гаспадарак. У нашым аб'яднанні, напрыклад, каардынуюць дзейнасць 9 калгасаў. Кожны мае сваю спецыялізацыю.

«Ленінскі шлях» саборнічае з літоўскім калгасам «Драўбітэ». Саборніцтва — вызначэнне не зусім дакладнае. Ва ўзаемаадносінах гаспадарак канчатковыя вынікі — не самаэста. Важныя працэсы абмену вопытам, насеннем, дапамога тэхнікай ці проста парадай. Сёлта Паўловіч, які і без таго даўно працуе без адпачынку, зноў у час водпуску сеў за руль «газика» і падаўся да літоўскіх калгас. Тыдзень гасцяваў у «Драўбітэ», праходзячы час у асноўным на фермах.

А вярнуўшыся, хутчэй унёс змены ў праект жывёлагадоўчага комплексу.

Я пабыў у гэтай ферме, дзе будучы утрымлівацца 400 кароў. Поўная замена ручной працы. Адна даярка абслугоўвае 50 кароў. Аўтаматыка, электроніка, кандыцыянеры, празрыстыя трубы малакаправодаў, душавыя, пакоі адпачынку з тэлевізарам, васьмь яны, сучасныя ўмовы працы калгаснікаў, гэты «спецыялізаваны завод». Заработак даяркі тут 150—180 рублёў у месяц, жывёлавода — 180—200 рублёў.

...У Паўловіча слава надзвычай прадпрыемальнага чалавека. Ён дабіўся, напрыклад, каб у Цырын хадзіў прамы аўтобус з Мінска, а калі не хапала рабочых рук на будаўніцтве — дамовіўся са студэнтамі, і тыя за леда другое пабудавалі лазню, склад, ферму, бульбасховішча. Аднак прадпрыемальнасць гэтая не дзяляцца, а ўсё тое ж нецярплівае жаданне сёння, зараз зрабіць як мага болей.

МАРА

Вечарамі ў прасторнай старшынёвай хаце неяк неабжыта, пуста. Ужо некалькі год, як адсюль з'ехалі дзеці. Сын, інжынер-механізатар сельскай гаспадаркі, працуе ў Смалевічах, дачка вучыцца ў інстытуце ў Гродна. Нішто не парушае цішыню ля вялікіх кніжных паліц. Дарэчы, у Паўловіча ёсць што пачытаць. Старадаўнія выданні, стосы «тоўстых» літаратурна-мастацкіх часопісаў, зборы твораў замежных і савецкіх класікаў, навінкі беларускай літаратуры і, зразумела ж, кнігі па сельскай гаспадарцы. Тут, у хатняй бібліятэцы, нараджаюцца ўсе задумы старшыні, тут яны на-

бываюць плоць з лічбаў і графікаў.

Іван Паўловіч, выхадзец з сялянскай сям'і, селянін па прызынанню. Любоў да зямлі ў яго з маленства. Але ёсць і іншае захапленне — навука. Даследамі займаўся, калі вучыўся ў акадэміі, не парваў з навукай і прыехаўшы ў Цырын. З сабой прывёз некалькі кілаграмаў гатунковай бульбы. Сам уснапаў ўчастак і пачаў даследаваць дысертацыю. А сёння гаспадарка забяспечвае адборным насеннем увесь раён.

Арганізацыя вытворчасці — таксама навука. І зараз больш за ўсё Іван Паўловіч заняты менавіта гэтым. Ён рыхтуе перавод гаспадаркі на прынцыпова новую арганізацыю працы — цэхавую, з адным севазаротам. Недасведчанаму гэтыя словы скажуць нямнога, таму растлумачу толькі, што справа гэта зусім новая, так перабудавалі вытворчасць толькі некалькі калгасаў у Беларусі. Рэцэптаў, што рабіць, няма. Вынікі трэба прадабчыць. А прадабчыць для Паўловіча — значыць, падлічыць. І папка, дзе збіраюцца матэрыялы па цэхавай сістэме, амаль што вечар папаўняецца новымі матэрыяламі.

Недзе ў такой жа папцы збіраюцца праекты перабудовы Цырына. Работа гэта ўжо распачата: непадалёк ад праўлення выраслі некалькі двухпавярховых катэджаў, дзе кватэры з усімі гарадскімі выгодамі. Грамадскі цэнтр вёскі старшыня плануе вынесці крыху ўбок, на свабоднае месца. Трэба пабудоваць новую школу, клуб, закрыты басейн, дом быту, пракласці, нарэшце, асфальт... І ён спышаецца, спышаецца рабіць людзям дабро.

Вячаслаў ХАДАСОЎСКІ.

ПРАЛОГ КАСТРЫЧНІКА

СЕЛЕТА СПОУНІЛАСЯ 70
ГАДОУ РЭВАЛЮЦЫІ 1905—
1907 ГАДОУ У РАСІІ — ПЕР-
ШАЯ НАРОДНАЯ РЭВАЛЮ-
ЦЫІ ЭПОХІ ІМПЕРЫЯЛІЗМУ.
РЭВАЛЮЦЫЯ З'ЯВІЛАСЯ, ПА
ВЫКАЗАННЮ У І. ЛЕНІНА,
«ГЕНЕРАЛЬНАЯ РЭПЕЦЫ-
ЦЫЯ» ПЕРАМОГІ ВЯЛІКА-
ГА КАСТРЫЧНІКА У 1917
ГОДЗЕ.

У сувязі з юбілеем рэвалюцыі 1905—1907 гадоў у Расіі ў гістарычнай літаратуры на Захадзе ўзрасла цікавасць да падзей гэтых далёкіх гадоў. Аднак часцей за ўсё буржуазныя «саветолагі» асвятляюць іх з пазіцыі меншавіцка-ліберальных, асабліва, калі гутарка заходзіць аб асноўным пытанні ўсякай рэвалюцыі — яе галоўных рухаючых сілах. Гэтыя аўтары настойліва распаўсюджваюць міф аб «рэвалюцыйнасці» ліберальнай буржуазіі. Тым часам сапраўдныя факты, і ў тым ліку рэвалюцыйны падзеі ў Беларусі, сведчаць аб іншым. Буржуазна-дэмакратычная па свайму сацыяльна-эканамічнаму зместу, рэвалюцыя была пралетарскай па кіруючай ролі ў ёй пралетарыяту і па ўжытых спосабах барацьбы (стачка, масавая палітычная стачка, што перарасла ва ўзброенае паўстанне).

Пачатак рэвалюцыі паклалі падзеі 9(22) студзеня 1905 года ў Пецярбургу, калі цар загадаў расстраляць мірную дэманстрацыю рабочых, якія з сем'ямі накіроўваліся да Зімянга палаца. Разам з расійскім пралетарыятам з пратэстам супраць акта дэспатызму ў «крываву юндзелю» выступілі рабочы клас Беларусі на чале з бальшавікамі. Рабочыя мінскіх прадпрыемстваў праводзілі стачку пратэсту пад лозунгамі «Далоў самадзяржаўе!», «Няхай живе рэвалюцыя!» з 13 па 17 студзеня. У Гомелі была наладжана магутная палітычная дэманстрацыя, а з 16 студзеня тут пачалася ўсеагульная стачка. Толькі 22 студзеня ўлады задушылі выступленні гомельскіх рабочых узброенай сілай. 20 студзеня ўсеагульную стачку аб'явілі рабочыя прадпрыемстваў Магілёва.

Забастоўкі, дэманстрацыі пратэсту адбыліся ў Віцебску, Брэсце, Гродна, Пінску, Ашмянах, Лідзе, Шклове і многіх іншых гарадах і мястэчках Беларусі.

Летам 1905 года рэвалюцыя ішла на ўздым, яна была адзначана выступленнямі бакінскіх рабочых, барыкаднымі баямі рабочых Лодзі, двухмесячнай стачкай іванава-вазнясенскіх тэкстыльшчыкаў, забастоўкамі ў Пецярбургу, Маскве, Рызе, Варшаве, паўстаннем на браняносцы «Пацёмкін». Да восені рэвалюцыйны рух ахапіў усю Расію. Кастрычнік і снежань 1905 года У. І. Ленін назваў двама вялікімі месяцамі рускай рэвалюцыі. Пачатак 7 кастрычніка стачка рабочых Маскоўска-Казанскай чыгункі перарасла ва Усерасійскую палітычную стачку, што ахапіла да двух мільянаў чалавек.

Пралетарыят Беларусі, як і ў першыя месяцы рэвалюцыі, падтрымаў сваіх братоў па класу. У Беларусі кастрычніцкую стачку пачалі чыгуначнікі. Іх выступленне асабліва адчувальна была па самадзяржаўю з-за густаты чыгунак на заходніх ускраінах імперыі. 11—12 кастрычніка рух спыніўся на Маскоўска-Брэсцкай і Лібава-Роменскай чыгунках.

13 кастрычніка ў Мінску закрыліся заводы і фабрыкі,

не працавалі рамеснікі, спыніліся заняткі ў навучальных установах. Палітычная стачка стала ўсеагульнай. Широка праходзіла яна і ў іншых гарадах Беларусі. На дапамогу паліцыі ўлады кінулі войскі. У кастрычніцкай стачцы прымалі ўдзел каля 40 тысяч рабочых. Яны патрабавалі 8-гадзіннага рабочага дня, ажыццяўлення дэмакратычных свабод.

Тут трэба адзначыць, што для рэвалюцыі 1905—1907 гадоў характэрна нараджэнне новай, спецыфічна пралетарскай формы барацьбы — масавай палітычнай стачкі. Да такога магутнага сродку барацьбы, як стачка, рабочы клас Расіі звяртаўся неаднаразова. Аднак падзеі першай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі перыяду імперыялізму, сапраўдным лідэрам якой стаў пралетарыят, узялі забастовачны рух да вышыні, нябачанай дагэтуль ні ў адной з капіталістычных краін. Кастрычніцкая палітычная стачка мела велізарнае гістарычнае значэнне. Яна ўпершыню нанесла адчувальны ўдар па царызму і паказала, што менавіта пралетарыят, а не буржуазія, як спрабуюць сцвярджаць некаторыя «саветолагі», праявіў найвялікшую палітычную сталасць і быў важаком агульнадэмакратычнага руху.

Націск рэвалюцыйных сіл у ходзе ўсерасійскай стачкі прымушваў напалоханы царскі ўрад выдаць 17 кастрычніка маніфест. З дапамогай ілжывых абяцанняў царскай ўлады мелі намер адцягнуць увагу мас і, сабраўшыся з сіламі, задушыць рэвалюцыю. Бальшавікі растлумачвалі масам, што першая частковая перамога яшчэ не вырашае лёсу рэвалюцыі, і працягвалі мабілізацыю рэвалюцыйных сіл. Характэрна, што буржуазія і тады, і ў нашы дні ацэньвала перыяд абнародавання маніфеста як «вышэйшую рэвалюцыю» і паваротны акт у яе развіцці. Такім гэты маніфест на самой справе быў толькі для буржуазіі, якая пасля яго адкрыта перайшла на бок контррэвалюцыі.

18 кастрычніка на прываказальнай плошчы ў Мінску быў наладжаны 10-тысячны мітынг у сувязі са з'яўленнем маніфеста 17 кастрычніка. Рабочыя-бальшавікі з мясцовай групы РСДРП патрабавалі вызваліць палітычных зняволеных. Пад напорам мас губернатар Курлоў вымушаны быў уступіць. У той жа час ён аддаў тайнае распараджэнне адкрыць агонь па маніфестантах. Было забіта 80 і паранена каля 300 чалавек. Гэта расправа над беззбройнымі рабочымі атрымала назву Курлоўскага расстрэлу. У той жа дзень была расстраляна дэманстрацыя ў Віцебску. У адказ на гэтыя злачынствы працоўныя Мінска зноў аб'явілі ўсеагульную забастоўку, якая працягвалася да канца месяца.

Па меры нарастання рэвалюцыі павялічвалася і колькасць сялянскіх выступленняў. Калі за першыя восем месяцаў рэвалюцыі ў Беларусі адбылося 433 выпадкі хваляванняў у вёсках, то за верасень 1905 года — студзень 1906 года іх было 647. Гэтыя выступленні станавіліся ўсё больш вострымі і арганізаванымі. Вось толькі некаторыя эпизоды. Сяляне Аляксандраўскай воласці Віцебскай губерні на сумесным сходзе трох вясковых абшчын склалі прыгавор аб канфіскацыі панскіх, царкоўных і манастырскіх зямель. У Бездзенскай воласці Кобрынскага павета каля тысячы сялян вёска Опаль і Лядаві-

чы прыйшлі да пана і запатрабавалі вярнуць 600 дзесяцін ворнай зямлі, якая раней належала ім. Гродзенскі губернатар прыслаў у маёнтак роту салдат, і паміж сялянамі і войскамі адбылася сутычка.

На баку рэвалюцыі нярэдка выступалі і салдаты. Найбольш буйным у Беларусі было выступленне салдат у лістападзе 1905 года ў Бабруйскім дысцыплінарным батальёне. Паўстаўшыя захапілі вінтоўкі і запатрабавалі вызвалення з дысцыплінарнага батальёна. Спраба паўстання была падаўлена сілай толькі на чацвёрты дзень.

Кастрычніцкая ўсерасійская стачка ў снежні перарасла ва ўзброенае паўстанне, якое і стала сапраўднай вяршыняй рэвалюцыі. У пачатку лістапада ў Расію з эміграцыі нелегальна вярнуўся У. І. Ленін. Цэнтрам рашаючых выступленняў супраць царызму стала Масква. Снежаньскае ўзброенае паўстанне маскоўскага пралетарыяту працягвалася каля 9 дзён.

У гэтыя дні пралетарыят Беларусі, дапамагаючы маскоўскім рабочым, пачаў новую паласу палітычных стачак. Мінская група РСДРП распаўсюдзіла сярод рабочых адозвы з заклікам да ўзброенага паўстання. Аднак супраць яго выступалі бундаўцы і эсэры, якія складалі большасць у кааліцыйным саўдзеле. Дэзарганізацыя, унесена імі ў рады рабочых, і некаторыя іншыя прычыны перашкодзілі ажыццявіць мерапрыемствы бальшавікоў па падрыхтоўцы ўзброенага паўстання. У той жа час снежаньская стачка рабочых Беларусі аказала добрую дапамогу маскоўскаму пралетарыяту. Паралізваўшы рух паяздоў на значным участку чыгунак Расіі, яна стрымлівала адпраўку контррэвалюцыйных войск у Маскву.

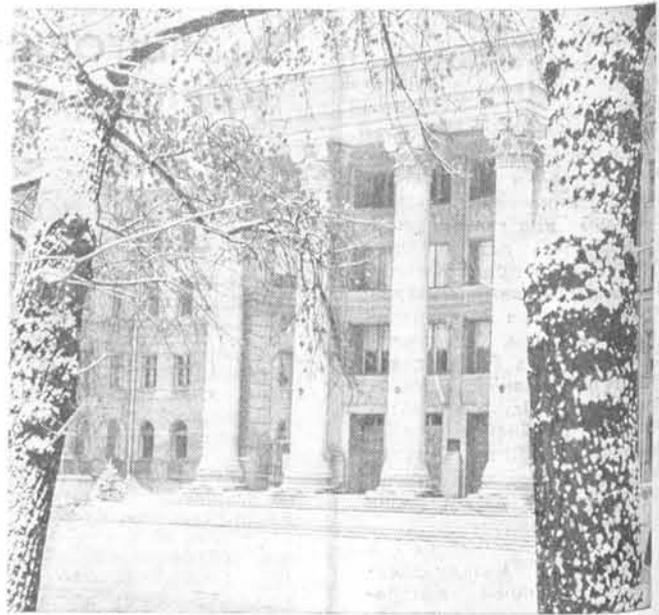
Стачачныя камітэты чыгуначнікаў кантралявалі станцыі, падтрымлівалі паміж сабою сувязь. На станцыях і паўстанках Беларускай чыгункі адбылося шмат выступленняў пралетарыяту. Напрыклад, у Луніцы стачачны камітэт звольніў начальніка станцыі і кантраляваў рух паяздоў. Каб падавіць забастоўку, 17 снежня ў Лунінец прыбылі войскі. Тады бастуючыя чыгуначнікі перагарадзілі пуці барыкадаў з паравозаў.

Царызм узмацніў наступленне на рэвалюцыю. Па краіне дзейнічалі карныя экспедыцыі. У Беларусі іх узначальвалі генералы Рэрберг і Арлоў. З дапамогай карнікаў генерала Арлова былі падаўлены выступленні рабочых у Гомелі, Луніцы і іншых гарадах. Каб спыніць рух войск у Гомель, стачачны камітэт прыняў рашэнне разбурыць пад Жлобінам чыгуначны мост. Пад кіраўніцтвам рабочага Дубініна заданне было выканана...

Пасля разгрому снежаньскага паўстання пачаўся перыяд узмацнення рэакцыі. Але барацьба працягвалася. Наступаў 1906 год — другі год рускай рэвалюцыі.

Ацэньваючы значэнне снежаньскіх узброеных выступленняў, У. І. Ленін пісаў, што рэвалюцыйная свядомасць народа нязмерна вырасла, рабочы клас атрымаў баявое хрышчэнне, ён загартваўся ў барацьбе, падрыхтаваў рады байцоў, якія перамаглі ў 1917 годзе.

У. ЕРМАЛАЕУ,
выкладчык Мінскага
дзяржаўнага педагагічнага
інстытута замежных моў.

Беларуская дзяржаўная кансерваторыя.

Фота А. БІРЫЛКІ.

ПРАВДА ВОЗЬМЕТ ВЕРХ

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО А. САХАРОВУ

Я слышала, что вас наградили Нобелевской премией мира. Поздравляю! У вас есть теперь лицензия на то, чтобы распространять еще больше злостной клеветы о вашей собственной стране. Так поступил и Солженицын, после того как получил Нобелевскую премию по литературе.

Видите ли, господин Сахаров, получив Нобелевскую премию мира, вы дали капиталистическим странам еще одно оружие, с помощью которого можно распространять миф об «угнетении» в Советском Союзе. Поэтому и все поздравления идут из капиталистических стран. Ваши соотечественники вас поздравлять не будут, так как они знают, что вы не говорите правду.

В книге «Моя страна и мир» вы оплакиваете «притеснение» Кремлем меньшинств. Каких меньшинств? Здесь, на Западе, когда мы говорим о меньшинствах, мы имеем в виду национальные меньшинства вроде наших индейцев или эскимосов. Вы не можете утверждать, что Кремль притесняет национальные меньшинства в Советском Союзе! Я побывала в гостях у многих различных национальных групп в Сибири этим летом и убедилась, что они живут так же хорошо, как и русские, и не испытывают никакой дискриминации. В действительности они никакие и не «меньшинства», а нация и народности, живущие по всей территории Советского Союза.

Наши индейцы действительно являются малой национальной группой, поэтому мы их убивали миллионы, а теперь позволяем оставшимся в живых медленно умирать от нужды и лишения. Есть у нас несколько отважных белых, которые борются за человеческие права для наших индейцев, но они не получают Нобелевских премий, так как Запад никогда не признается в каких-либо нарушениях прав человека в капиталистических странах.

Не утруждайте себя обращением к Солженицыну, чтобы узнать, правда ли это. Он не может вам ответить. Он — миллионер, живущий в роскоши и закрывающий глаза на ужасное положение наших национальных меньшинств. Если бы он был на их стороне, его здесь

быстро бы заставили замолчать, а может быть, и вышвырнули бы. Но только куда бы он тогда делся?

Я читала также то место, где вы плачете об «отсталости» Советского Союза из-за того, что у вас нет прекрасных квартир, оборудованных всякими хитроумными штуками, какие есть у нас, и из-за того, что ваше мясо хуже нашего. Да, я была в нескольких квартирах в Москве и согласна, что они не так современны, как наши. Но вы никогда не видели маленьких однокомнатных жестяных лачуг, в каждой из которых ютится целая семья индейцев! Они живут так вовсе не потому, что они диссиденты, а потому, что они индейцы.

И не мучайтесь особенно из-за куска жесткого мяса на вашей тарелке! Оно лишь поможет вам заострить зубы, чтобы вы могли продолжать кусать руку, которая вас кормит. Это мясо, может быть, и не такое нежное, как наша вырезка, но очень немногие у нас все еще могут позволить себе вообще покупать бифштексы.

Так что, когда вы говорите о «защите прав меньшинств», то, видимо, имеете в виду банду разбрасывателей грязи, к которой вы принадлежите. Да, я умышленно употребляю эти слова. Даже на Западе люди начинают понимать, что большинство из того, что сообщают такне, как Солженицын, есть ложь. Поэтому наслаждайтесь секундой славы, пока можете, господин Сахаров, потому что в конце концов правда берет верх.

И еще. Если вы думаете, что сможете здесь, на Западе, свободно выступать, то помните, что сможете свободно выступать лишь против Советского Союза. Мне это уже давно известно. Вот почему мое письмо никогда не будет напечатано в капиталистической газете.

Мэри ДОСОН,
канадская
писательница.

«Литературная газета».

«Голас Радзімы»

№ 50 (1414)

A mother's heart

A ROADSIDE MONUMENT

Zhodino. This is her home town, the town where she was born and where she brought up her sons. The town where, in those terrible war years, she received, one after another, the letters informing her of their death. Their names were Stepan, Nikolai, Vladimir, Mikhail and Pyotr. Pyotr was her youngest and the last to die. In November 1944, while liberating the Baltic coast from the nazis, he blocked an enemy machine-gun emplacement with his body to save his comrades. He was only 18... For that heroic deed he was awarded, posthumously, the Gold Star of Hero of the Soviet Union, the highest service distinction in our country.

She stands now a little away from the road, an ordinary Byelorussian peasant woman, the veins bulging on her tired hands, a kerchief on her head. Her eyes are screwed a little—either because of the bright sun-shine or to fight back the tears, to suppress the cry of anguish, the premonition of the tragedy that will be hers, the tragedy that her heart—the heart of a mother—tells her is coming. But she has no right to cry. She is seeing her sons off to the holy war against the nazis. They are going away, never to return. They are already approaching the road where the asphalt river flows today. Only Pyotr, her youngest, lingers a little to look his mother in the eyes once more, to cry out that he will come back, to hear his mother's parting words again.

„Go, sons, go,“ her lips whisper, like the grass in the wind. „Fight the accursed enemy, drive him away from our land.“

She whispers these words like an incantation, her face set in hard lines and her mouth tight. But her heart, a mother's heart, beats against her ribs like a wounded bird in a cage. Her heart is with each one of them, to their last minute, and forever.

A monument was unveiled in Zhodino, and delegates to the international antifascist meeting in Minsk interrupted their session to attend the ceremony. Among them was Valentina Nikolayeva-Tereshkova, the world's first woman-cosmonaut, Chairman of the Soviet Women's Committee. Having

with great difficulty threaded her way through the crowd (the ceremony drew no less than 20,000, almost all the inhabitants of Zhodino, though it was a weekday), Nikolayeva-Tereshkova presented a bouquet of flowers to Anastasiya Kupriyanova, the woman who was the prototype of the monument to the patriotic mother.

Those who witnessed the scene could not restrain tears, though many of them had lived through the war, had lost their relatives and friends and often enough faced death themselves. They stood on Byelorussia's blood-drenched, suffering soil where one in four had been shot or burnt alive by the nazis. People did not conceal their tears, tears that confirmed the words on the monument: „Generations to come will not forget the courage and the grief of mothers“.

THAN A WEEPING WILLOW...

The branches of the apple trees were bent low under the big rosy apples. Our conversation with Anastasiya Kupriyanova started off with what everyone was talking about in Zhodino today—the bountiful apple crop.

„Just look how many apples we've got this year—though the potatoes let us down a bit.“

I know that potatoes—locally known as „bulba“—are very popular in Byelorussia. They're almost a symbol of the Byelorussian cuisine. We talked unhurriedly about all sorts of things—about the sweeping changes in Zhodino, the factory where they make 120-ton tip-up lorries and where her granddaughter Valentina and her grandson-in-law work, about the new roads and shops. I had already walked all round the town, seen some of the new housing which is no worse than in Moscow, and I know that the old Zhodino only lives on in memory.

Anastasiya Kupriyanova remembers the past in minute detail, though she does say that her memory is not quite what it was. I carefully avoided mentioning her sons, although while we talked I kept wondering how I might touch on the subject without hurting her. Yet it was she herself who spoke about it when, passing some fragrant apples to Valentina and me, she momentarily shrunk into herself and said wistfully: „How my boys liked these apples!...“

I could see that at that moment she was looking far back over the years, seeing her sons run barefoot over a dewy field at sunrise. She hadn't really noticed them grow up. When war broke out, Nikolai and Stepan went to the front, while Vladimir—Valentina's father—and Mikhail joined a partisan unit called „Motherland“ that was much feared by the nazis. Hardly a day passed without fascists questioning her at gunpoint where her sons were. She did not talk, of course, and finally they took Pyotr, her youngest son, away. One night he came back, pale and ragged. „I got away,“ he said. „Jumped off a troop train. Come along with me to the partisans. You'll be safer in the woods.“

Pyotr had been a partisan messenger for quite a while and knew the woods

By July 1944, Byelorussia was liberated, and Anastasiya Kupriyanova returned to her village, which had been completely gutted. Her son Pyotr could not stay home—he had taken a solemn oath to avenge the death of his elder brothers, and there was no holding him. He often wrote to her from the front, she had a letter almost every week. And then the letters stopped. Only one more came—the commander of the unit in which Pyotr served wrote that her son had died a hero's death. That happened in 1944, shortly after the news of Stepan's and Nikolai's death had reached her.

She spoke softly, almost calmly, and I couldn't help recalling lines by Nekrasov, a great Russian poet of the last century, who described the tragedy of a mother with profound emotion: „She

...The statue of a woman stands just off the Moscow-Minsk highway, where the river of asphalt receives a tributary, the road leading to the small town of Zhodino, some 35 kilometres from the Byelorussian capital.

Photo by N. KHODASEVICH.

like the back of his hand. He took his mother to the forest where she found well-nigh a whole village living in dugouts. Her sons often visited her there. One day she learnt that Vladimir and Mikhail had been ambushed and killed. It was a terrible shock, and but for Pyotr, she would hardly have lived through it.

can no more forget her children than a weeping willow can lift its branches“.

This year, the thirtieth anniversary of Victory, we think about the Soviet people's heroism and bow our heads to mothers like Anastasiya Kupriyanova whose sons did not come back...

Yu. SENIN.

Winter is coming.

Photo by K. YAKUBOVICH.

NEWS FROM BYELORUSSIA

THE FAMILY OF THE „ByelAZ“ LORRIES IS GROWING

The manufacture has begun at the Byelorussian Automobile Plant of the tip-lorry „ByelAZ-7520“. Its carrying capacity is 110 metric tons of excavated rock.

While preparing the design of the vehicle, the technical specialists engaged in the work did their best in order to standardize to a maximum all the parts and their combinations.

The new lorry will have no gear-box and no cardan shaft; they are replaced by an electric transmission device. Each wheel will have its own electric motor put into action by the electric current coming from the main electric generator which is

joined to a diesel engine with a capacity of 1,300 H. P.

As a future prospect, the manufacture is envisaged of a tip-lorry with a carrying capacity of 180 metric tons. It will be a two-axle lorry with an engine of more than 2,000 H. P. The lorry will be 13.2 metres long, 7.6 metres wide, will have wheels 3.5 metres in diameter, and a body of 110 cubic metres which is almost equal to the capacity of three goods wagons. The future vehicle will also be supplied with an electric transmission system. Both the front and the back axles will be provided with pneumo-hydraulic suspension devices, while in the cab there will be an air-cooler and hydrolic devices for reinforcing the steering column.

ONE OF THE LARGEST IN THE SOVIET UNION

The Minsk refrigerator-manufacturing plant is one of the largest specialized industrial enterprises in the Soviet Union producing domestic „generators of cold“. In December this year it will manufacture its three millionth frig.

Minsk refrigerators win praises from housewives of Bulgaria, Hungary, Czechoslovakia and other countries. Suffice it to say that almost half of the Plant's total output is intended for export.

In April serial production began of a new refrigerator model „Minsk-11“ whose capacity was increased by 40 litres although the exterior size preserved that of an earlier model—„Minsk-6“.

WHY THE PERMISSION HAS BEEN DENIED

This year the Norwegian Storting Nobel Committee awarded its Peace Prize to Academician A. Sakharov. Soviet people reacted with surprise and indignation.

Sakharov is known throughout the Soviet Union as being opposed to detente and sharing the views of those who have often pushed, by their aggressive actions, international tension to the limit.

Lately another campaign has started in the West around Sakharov—this time about his trip abroad to receive the prize. The Soviet *Literaturnaya Gazeta* newspaper asked the Department for Visas and Registration (Russ. abbr. OVIR) to explain. Here is the OVIR representative's official reply:

On October 20, A. Sakharov asked OVIR under the Chief Administration for Internal Af-

fairs of the Moscow City Soviet Executive Committee for permission to travel to Norway in order to receive the Nobel Prize and its monetary award. We have considered his application. Since A. Sakharov possesses highly important state and military secrets, permission has been denied for security considerations in accordance with regulations. We have taken such decisions before and so do we now in other similar instances. To say that this decision is counter to the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe is absolutely groundless, as participating states undertook the obligation in the Final Act to respect each other's right to establish their own laws and administrative rules. Guaranteeing security is the sovereign right of all states.

Праблема ўзаемадзеяння сацыяльнага і біялагічнага—адна з важнейшых праблем у біялогіі чалавека. Ад раскрыцця яе сутнасці залежыць правільнае разуменне жыццядзейнасці чалавека ва ўзаемадзеянні з сацыяльным і прыродным асяроддзем, прафілактыка і лячэнне многіх захворванняў. У антрапалагічнай літаратуры мінулых гадоў вялікая ўвага ўдзялялася выяўленню канцэпцыйнасцей паслядоўных этапаў станаўлення чалавека і грамадства, спецыфікі чалавека як істоты сацыяльнай, аднак канкрэтна-сацыяльныя фактары антрапагенезу і расазнаўства пакуль мала вывучаны. З сацыяльных фактараў, прама або апасродкавана ўплываючых на біялагічную прыроду чалавека шляхам змянення яго спадчынай асновы, можна выдзеліць уплывы, якія падаюцца колькаснаму выражэнню. Сюды адносяцца такія эканамічныя фактары, як змяненне асаблівасцей харчавання, умоў працы, быту, этнічныя працэсы, якія суправаджаюцца змяшэннем розных этнічных і расавых груп. Усе гэтыя пытанні стаяць у цэнтры ўвагі беларускіх антрапалагаў.

У час экспедыцый вывучаецца каля 100 марфалагічных паказчыкаў (рост, вага, вымярэнні, якія даюць магчымасць вызначыць прапорцыі цела і зрабіць заключэнне аб канстытуцыйным і расавым тыпе індывідуума). Паралельна з гэтым вядзецца назіранне за цэлым шэрагам аданталагічных паказчыкаў. Аданталогія—параўнаўча нядаўна выдзелены раздзел антрапалагічнай навукі, які вывучае зубную сістэму чалавека ў этнічным (расавым) і эвалюцыйным плане. Накапленыя гэтым раздзелам даныя гавораць аб адрозненнях у будове зубной сістэмы прадстаўнікоў розных расавых і этнічных груп. Так, для народаў мангалойднай расы характэрныя лапатападобнасць верхніх рэзцоў (на языковай паверхні іх адзначаюцца паглыбленні, ад чаго зуб напамінае форму саўковай лапаты). Частата такой формы зубоў сустракаецца сярод мангалойдных народаў у 70 працэнтах выпадкаў і вышэй. У народаў еўрапейскай расы адзначаюцца высокі працэнт бугарка Карабелі на першым верхнім малары. Ёсць адрозненні і па захворванні зубоў карыесам, які ў паўночных народаў сустракаецца значна часцей.

У комплексную праграму работы беларускіх антрапалагаў уключаны таксама дэрматагліфічныя даследаванні. Дэрматагліфіка—навука аб скураных малюнках кісці і ступні чалавека—выдзелілася і асабліва бурна развіваецца, пачынаючы з 20-х гадоў нашага стагоддзя. Папулярныя лініі і малюнкi скуры далонняў і ступней утвараюцца ва ўтробным перыядзе і застаюцца нязменнымі на працягу ўсяго жыцця чалавека. Яны строга індывідуальныя, асноўныя рысы іх перадаюцца ў спадчыну. Таму вывучэнне папулярных малюнкаў важна не толькі для вырашэння праблем спадчыннасці, але і многіх пытанняў этнічнай антрапалагіі. Адрозненні па палцавых малюнках у народаў Зямлі вар'іруюцца паралельна з адрозненнямі па аданталагічных прыкметах.

Адначасова даследуюцца таксама цэлы шэраг фізіялагічных сістэм—групавыя фактары крыві (АВО, рэзус), смакавая адчувальнасць да фенілтыюкарбаміду, бялкі плазмы, працэнт халестэрыну і інш. Падчас экспедыцый удзяляецца ўвага сацыяльным фактарам—прафесійным асаблівасцям вывучаемай групы насельніцтва, асаблівасцям харчавання, вывучэнню дэмаграфічных паказчыкаў раёна абследавання (змешаныя шлюбы, рух

насельніцтва і іншыя моманты). Улічваюцца асаблівасці асяроддзя (глебы і вады) і кліматычныя ўплывы.

Да ажыццяўлення такой шырокай комплекснай праграмы беларускія антрапалагі прыступілі ў 1972 годзе. У сувязі з яе абшырнасцю для якаснага выканання і атрымання прадстаўнічых выбарак мэтазгодна было раздзяленне тэрыторыі рэспублікі на асобныя рэгіёны. Да 1974 года антрапалагічныя экспедыцыі праводзіліся на тэрыторыі Палесся. Абследавана насельніцтва Пінскага, Маларыцкага, Ельскага, Лельчыцкага і Хойніцкага раёнаў. З 1974 года ўвага засяроджана на паўночных раёнах рэспублікі—на тэ-

НАРОДЫ, РАСЫ І ЛЮДЗІ

рыторыі Беларускага Паазер'я. Цяпер работа па вывучэнню антрапалагічнага саставу насельніцтва рэспублікі знаходзіцца на стадыі накаплення і ўсебаковай апрацоўкі матэрыялаў.

У 1974—1975 гг. праведзены экспедыцыі ва Ушацкі і Чашніцкі раёны. Сабраны шырокая даныя па міжнацыянальных шлюбах. Апрацоўка гэтых даных паказала, што ў буйных прамысловых цэнтрах і гарадах рэспублікі працэнт міжнацыянальных шлюбаў значна ўзрос. Так, у Віцебску ў апошняй гады ён вар'іруецца ад 40 да 43,5 працэнта, у Гомелі—ад 43,6 да 44,2 працэнта. Спектр міжнацыянальных шлюбаў таксама шырокі, прычым ён значна шырэйшы ва ўступаючых у шлюб жанчын. Нацыянальны спектр для ўступаючых у міжнацыянальныя шлюбы мужчын Віцебска ўключаў у 1963—1973 гг. 13 нацыянальнасцей, для жанчын—22 нацыянальнасці. У Гомелі нацыянальны спектр крыху ніжэйшы, хоць і тут у жанчын ён больш шырокі. Сярод сельскага насельніцтва працэнт міжнацыянальных шлюбаў вагаецца ад 15 да 20 працэнтаў, спектр іх абмежаваны нацыянальнасцямі суседніх тэрыторый (рускія, украінцы, літоўцы).

Гэтыя даныя сведчаць не толькі аб узмацненні этнічнага ўзаемадзеяння і збліжэння нацый у Савецкім Саюзе, але і аб адсутнасці нацыянальнай прадзятасці ў такім важным пытанні, як уступленне ў шлюб. У той жа час у асобных вёсках і пасёлках Беларусі міжнацыянальныя шлюбы поўнасю адсутнічаюць, а радыус круга шлюбных сувязей распаўсюджваецца не больш чым на 5—7 кіламетраў (суседнія вёскі і населеныя пункты). Праўда, такіх субзіялятаў становіцца ўсё менш і менш. Улік дэмаграфічнай сітуацыі і абследаванне субзіялятаў вельмі важныя для антрапалагічных даследаванняў, бо даюць магчымасць пры дапамозе матэматычных метадаў прасачыць уплыў сацыяльных момантаў на спадчыннасць чалавека.

Канчатковыя вынікі работы дазваляць меркаваць і аб змяненні фізічнага тыпу беларусаў у часе, аб інтэнсіўнасці працэсаў акселерацыі на данай тэрыторыі,

дадуць рознабаковую інфармацыю для вырашэння многіх біялагічных, гістарычных і гаспадарчых праблем. Напрыклад, аналіз размеркавання антрапалагічных прыкмет у розных узроставых групах дае магчымасць атрымаць дакладныя даныя аб узроставых, палавых, канстытуцыйных і міжпапуляцыйных асаблівасцях працэсаў пасталення і старэння.

У выніку экспедыцыйнай работы назапашваюцца матэрыялы і для прыкладнай антрапалагіі. Як вядома, антрапаметрычныя даныя прымяняюцца ў народнай гаспадарцы пры распрацоўцы стандартаў адзення, абутку, мэблі і іншых прадметаў асабістага карыстання. Максимальная задаволенасць попыту насельніцтва на прадметы асабістага карыстання будзе забяспечана толькі ў тым выпадку, калі стандарты іх будуць распрацоўвацца з улікам не толькі ўзроставых, але і этнічных і прафесійных асаблівасцей.

І, нарэшце, праблемы гістарычнай антрапалагіі. Пад гэтым тэрмінам падраўмаваецца інфармацыя, якую атрымліваюць у выніку антрапалагічных даследаванняў для вырашэння розных гістарычных праблем, у тым ліку і для ўдакладнення пытанняў паходжання народаў. Косці жывых даўно людзей могуць расказаць многае з таго, што зацёрлася ў глыбіні стагоддзяў. Сляды ўдараў у змаганьні, хвароб, смяротных раненняў пацярджваюць або абвргаюць меркаванні гісторыкаў, летапісцаў, легенды. Таленавітыя рэканструкцыі, зробленыя савецкім антрапалагам М. Герасімавым, даволілі нам «глянуць у твар» многіх гістарычных дзеячаў—сярэдневяковага князя Андрэя Баглюбскага, Івана Грознага, Хаджы-Мурата, аднавілі фізічнае аблічча нашых далёкіх продкаў—сіантропа, неандэртальца, ранніх краньёнцаў. У асобных выпадках па выкапнёвых матэрыялах можна атрымаць гістарычную інфармацыю для аднаўлення дэмаграфічных паказчыкаў больш ранніх гістарычных перыядаў і разгледзець рух насельніцтва ў дынаміцы. Гістарычная інфармацыя можа быць атрымана не толькі на падставе вывучэння выкапнёвага матэрыяла (чарапоў, касцей, рэштак муміфікаваных тканак), але і пры вывучэнні сучаснага насельніцтва.

Паводле В. Аляксеева, геаграфія генаў, якія вызначаюць спадчынныя прыкметы,—ключ да геаграфіі працэсаў разсаўтварэння і ўстанаўлення кроўнага сваяцтва і паходжання народаў.

Вывучэнне груп крыві, аданталагічных і дэрматагліфічных прыкмет у насельніцтва Беларусі паказала, як і трэба было чакаць, яго блізкасць да рускіх і ўкраінцаў, а таксама некаторую неаднароднасць па гэтых сістэмах насельніцтва Палесся. Гэтыя адрозненні з'явіліся, відаць, у выніку старажытных этнічных працэсаў, бо археалагічныя даныя гавораць аб тым, што яшчэ ў сярэдзіне III тысячагоддзя да нашай эры Палессе дзялілася на дзве этна-культурныя вобласці. Вывучэнне старажытных культур і дыялектаў сучаснай мовы дало магчымасць разглядаць тэрыторыю заходняга Палесся як ускраіну прарадзімы славян, своеасаблівы мост, па якому праходзіла іх рассяленне па тэрыторыі Прыдняпроўя. Далейшыя даследаванні дадуць магчымасць шырока асвятліць многія пытанні этнічнай гісторыі беларускага народа.

Антрапалагія, такім чынам, служыць прагрэсу нашага сацыялістычнага грамадства. Яна садзейнічае развіццю гісторыі, біялогіі і іншых навук, дапамагае змагання з расісцкімі тэорыямі і поглядамі. Ёй належыць немалая заслуга ў сцвярдженні прынцыпаў сацыялістычнага гуманізму.

Лідзія ЦЯГАКА,
кандыдат гістарычных навук.

У ВЕСЦЫ Жупраны Ашмянскага раёна на магіле Францішка Багушэвіча адкрыты помнік вядомаму беларускаму паэту-дэмакрату.

Жыхары вёскі свята ўшаноўваюць памяць свайго слаўнага земляка. У цэнтры вёскі ўстаноўлены яго бюст. Мясцовыя калгас і школа носяць імя Францішка Багушэвіча. У вёсцы Кушляны Смалгонскага раёна, дзе прайшоў дзяцінства паэта, у хуткім часе будзе адкрыты дом-музей.

КАЛЕКТЫУ Рускага драматычнага тэатра імя М. Горькага штомесяц, на серадах, выязджае на гастролі ў Жодзіна. У апошні раз глядачы ўбачылі п'есу М. Матукоўскага «Апошняя інстанцыя». У снежні аўтазаводцы пазнаёмяцца з новай работай драмтэатра—спектаклем «Энергічныя людзі», пастаўленым па п'есе В. Шукшына.

Да пачатку спектакля перад глядачамі выступаюць акцёры, мастацтвазнаўцы з гутаркамі аб развіцці тэатральнага мастацтва, яго ролі ў фарміраванні светапогляду і выхаванні эстэтычнага густу людзей.

«РОДНИКИ» — так называецца альманах, які штогод выпускае рэдакцыя па рабоце з маладымі аўтарамі выдавецтва ЦК ВЛКСМ «Молодая гвардыя». Гэта—кніга літаратурнай дэбютаў.

У трэцім выпуску, што выйшаў нядаўна, як і ў папярэдніх, чытач пазнаёміцца з новымі імёнамі паэтаў і празаікаў. Прадстаўлены дваццаць чатыры аўтары з розных рэспублік Саюза.

Сярод іх—маладыя беларускія паэты Юрка Голуб, Мікола Федзюковіч, Галіна Каржанейская, Васіль Жуковіч.

Новы драўляны сувенир Брэскай фабрыкі мастацкіх вырабаў «Дзед і баба».
Фота Г. ЛІХТАРОВІЧА.

У РУКАХ ШКОЛЫ—БУДУЧЫНЯ КРАІНЫ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

ровага звання заслужанага настаўніка рэспублікі, а чатыры самыя лепшыя—высокага звання Героя Сацыялістычнай Працы. Больш як пяць тысяч настаўнікаў Беларусі абраны дэпутатамі мясцовых Саветаў. Кожны педагог у сваю чаргу адчувае адказнасць перад Радзімай за ўзровень адукавана-сці і выхаванасці маладых людзей, за тое, як развіта ў іх пачуццё высокай грамадзянскасці, гатоўнасць актыўна працаваць на карысць Айчыны.

Маскоўскі карэспандэнт італьянскай газеты «Джорна» Марыо Дзэлелі, дзеці якога вучацца ў адной са сталічных школ, піша: «Вялікае ўражанне зрабіла на мяне высокая ступень арганізаванасці і эфектыўнасці савецкай школы: урокі, дадатковыя заняткі, снеданні, спартыўныя гульні—з першага дня ўсё гэта пачало функцы-

яніраваць поўным ходам. Усё гэта і павінна функцыяніраваць у нармальнай школе. Але таго, хто знаёмы з італьянскай школай, падобны ход спраў не можа не ўразіць. Я змог пераканацца, што настаўнікі працуюць тут поўны рабочы дзень, што бацькі ў любы момант могуць з імі сустрэцца. Састаўнай часткай у навучанне ўваходзяць прагулкі, паходы, наведванне музеяў, тэатральныя прадстаўленні».

Сапраўды, работа настаўніка з дзецьмі працягваецца і пасля таго, як скончыліся ўрокі. Праводзіцца яна з улікам дзіцячай псіхалагіі і дзіцячага ўспрыняцця акружаючага свету. Работа гэта вельмі разнастайная. Яна ўключае ў сябе літаратурныя вечары і лекцыі, сустрэчы з выдатнымі людзьмі і паездкі па рэспубліцы і краіне, канцэрты мастацкай самадзейнасці і калектыўныя паходы ў кіно. Арганізацыяй вольнага часу вучняў займаюцца піянер-

ская і камсамольская арганізацыі школы. У распараджэнне дзяцей нашай рэспублікі прадстаўлена 165 палацаў і дамоў піянераў і школьнікаў, 30 станцый юных тэхнікаў і 19 турысцкіх баз і 11 стадыёнаў. Дзіцячая літаратура, тэатр, кіно садзейнічаюць развіццю лепшых маральных якасцей маладых людзей, арыентуюць іх на добрасумленную працу, абуджаюць цікавасць да духоўных каштоўнасцей.

Адным з асноўных прынцыпаў усяго навучальна-выхаваўчага працэсу з'яўляецца політэхнізацыя навучання. Сярэдняя адукацыя, якой павінен валодаць кожны ў СССР, не абавязвае выпускніка адразу пасля школы паступаць у вышэйшую навучную ўстанову. Тым больш неабходна даць прафесію, якая дазволіць яму ўступіць у самастойнае жыццё.

Англійскі друк паведамляе, што 20 працэнтаў беспрацоў-

ных у гэтай краіне складае моладзь да 25 гадоў. Згодна з афіцыйнай статыстыкай, толькі ў Ліверпулі, буйнейшым прамысловым раёне Англіі, налічваецца 50 тысяч беспрацоўных выпускнікоў сярэдніх школ. У Італіі ў пачатку снежня адбыліся дэманстрацыі школьнікаў, якія патрабавалі, каб школа давала юнакам і дзяўчатам спецыяльнасць, без якой ім вельмі цяжка стаць на ногі. Моладзь змагаецца за права быць карыснай грамадству, якому, на жаль, не заўсёды патрэбны яе рабочыя рукі.

Савецкай дзяржаве неабходны розум, энергія, праца маладых. Зноў жа, дзяржава і людзі, уступаючыя ў жыццё, зацікаўлены адзін у адным. Таму школа разам з атэстатам сталасці ўручае сваім выхаванцам пасведчанне аб набывтай прафесіі. Для гэтага пры школах ствараюцца цэхі і ўчасткі, міжшкольныя майстэрні. Добрай і важнай справай, якая дае магчымасць ажыццяўляць тэарэтычнае і практычнае навучанне школьнікаў,—вучэбна-вытворчыя камбінаты. Яны ёсць ужо ў буйных гарадах і

сельскай мясцовасці. Тут дзеці атрымліваюць прафесійныя навыкі токара, слесара, фрэзероўшчыка, электрарадыёмеханіка, аператара лічыльна-клавішных машын, швачкі-матарысткі і многіх іншых. У сельскіх школах вядзецца падрыхтоўка па аўтатрактарнай справе, аснавах сучаснага справядства і інш.

Задачы і магчымасці школы ў фарміраванні чалавека вельмі вялікія. Ужо многае зроблена, і справа гэта будзе пастаянна ўдасканальвацца. Але галоўнае заключаецца ў тым, як сказаў у сваім выступленні на пленуме першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. Машэраў, каб ужо з першых крокаў свайго жыцця падрастаючы чалавек мог адчуваць сябе не толькі аб'ектам навучання і выхавання, але і грамадзянінам, адказным за сучаснае і будучае свайго краіны, каб жыццё, вучоба і праца юнацтва праз асабістыя матывы і інтарэсы трывала звязаліся ідэяльна, духоўна са справай свайго калектыву, з ідэаламі і мэтамі, за якія змагаецца ўвесь наш народ.

«ЗАСЛАЎЕ»

НОВЫ

РЭСТАРАН

Заслаўскае вадасховішча, якое размешчана ў нейкім дзесятку кіламетраў ад горада, даўно ператварылася ў адно з самых любімых месц адпачынку мінчан. З задавальненнем наведваюць яго ў летнія месяцы і шматлікія госці сталіцы Беларусі. Спартыўныя базы, кемпінгі, палатачныя гарадкі становяцца тады асабліва ажыўленымі. Велізарнае люстра вадасховішча, якое гараджане называюць Мінскім морам, яго пясчаныя пляжы, сапновыя лясы, якія цесным колам абступілі мора, робяць яго непаўторным і ідэальным месцам для адпачынку.

З году ў год у добраўпарадкаванне берагоў Мінскага мора ўкладваецца ўсё больш сродкаў. Усё зручней і ўтульней становіцца тут.

Вясной мы пісалі аб адкрыцці новага пансіяната «Юнацтва». Зусім нямнога часу прайшло, а ўжо сотні савецкіх і замежных турыстаў — юнакоў і дзяўчат — паспелі адпачыць тут.

І вось на ўсходнім беразе яшчэ адно наваселле — гасцінна расчыніў дзверы рэстаран «Заслаўе». Адразу ж скажам, што гэта буйнейшае прадпрыемства грамадскага харчавання такога роду ў нашай рэспубліцы.

Ён стаіць на самым высокім месцы берага — гэты прыгажун з бетону [якога зусім няшмат] і шкла [яго, наадварот, вельмі шмат]. Нялёгкага задача была ў архітэктараў і будаўнікоў велізарнага трохпавярховага будынка. Бо трэба было прадуладзець усё, каб ён не стаў

чужародным целам у прыгожым кутку прыроды.

Першы паверх «Заслаўя» займае кафэ — светлае, прасторнае і ў той жа час утульнае. У гэтым заслуга майстроў па інтэр'еру з Мінскага мастацкага вытворчага камбіната Мастацкага фонду БССР. Многія месяцы працавалі яны над эскізамі, выбарам аддзелачнага матэрыялу. Нямаючы часу, сапраўды творчай працы затрацілі яны і на тое, каб ажыццявіць свае задумы ў дрэве, меднай чаканцы, свяцільніках. І таму тут усё своеасаблівае, непаўторнае.

Зручная лясвіца вядзе на другі паверх. Невялікі хол, і праз шырокія шклянныя дзверы вы ўваходзіце ў першую залу рэстарана. Дзве яго велізарныя сцяны празрыстыя. І таму

здаецца, што зала працягваецца далёка-далёка, да самага берага мора. Святло ўліваецца суцэльным патокам. І толькі задняя сцяна — яна скрозь з моранага дрэва глыбокіх попелных таноў — стрымлівае гэта буйства святла, супакойвае яго.

Што ж за рэстаран без традыцыйнай стойкі бара, высокіх табурэтаў, на якіх любяць пасядзець аматары нетаропкіх гутарак і духмянага катэілю! Ёсць бар і ў «Заслаўі». У яго можна трапіць, мінуўшы залу рэстарана, або проста з вуліцы, падняўшыся па зручнай лясвіцы. Тут майстры па інтэр'еру таксама пастараліся. Каляровыя вітражы, суцэльнае дрэва, чаканка.

З бара вы можаце прайсці ў банкетную залу. А калі вам хочацца палюбавацца панарамай вадасховішча і яго ваколіц, то падмайцеся на трэці паверх — у верхняе кафэ.

Гэты велізарны комплекс, які і назваць пляжным некай нязручна, можа адначасова абслужыць да 750 адпачываючых. У іх распараджэнні не толькі залы рэстаранаў і кафэ, але і шырокія веранды. Больш як сто пяцьдзесят афіцыянтаў, павароў, кандытараў і іншых работнікаў грамадскага харчавання будуць іх абслугоўваць.

«Заслаўе» — самае маладое прадпрыемства грамадскага харчавання рэспублікі. І не дзіўна таму, што і калектыв яго самы малады. Учарашнія выпускнікі Мінскага кулінарнага вучылішча пачынаюць тут свой працоўны шлях. Кіруе гэтым вялікім калектывам таксама малады дырэктар.

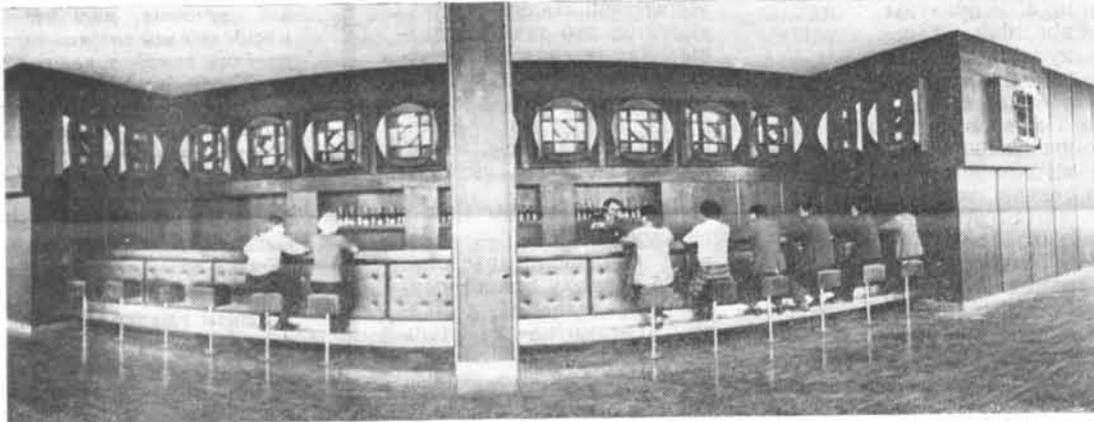
Усяго чатыры гады назад закончыў Аляксандр Пруднік Беларускі інстытут народнай гаспадаркі. Працаваў у сталічных кафэ «Тэатральнае», «Мядуха». Кожнае з іх значна меншае за любое кафэ «Заслаўя». Ці не страшнавата маладому дырэктару!

— Пачынаць заўсёды цяжкавата, — адказвае, усміхаючыся Аляксандр Сцяпанавіч. — Але мы амаль усе тут пачынаем, і гэта супакойвае. Мне здаецца, што хлопцы і дзяўчаты сабраліся выдатныя — такія не паглядзець, з гонарам будуць трымаць марку «Заслаўя».

Ю. ЛАБІНСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: знешні выгляд «Заслаўя»; чакаюць гасцей у бары.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

НЕ КОЖНЫ ВОЎК У ЛЕС ГЛЯДЗІЦЬ

Усе лічаць, што воўк з сабакам, а сабака з кошкай — заклятая ворагі. Іншай думкі жыхары вёскі Парэчча на Гродзеншчыне. У двары дома дырэктара мясцовай школы Ф. Сягло кожны можа пераканацца, што воўк Мухтар, сабака Пірат і кот Ешка — неразлучныя сябры.

Гэтай вясной парэчкія палюўчыя знайшлі ў лесе

воўчы вывадак. Ф. Сягло ўзяў «на выхаванне» малосенькае ваўчана. Па-рознаму сустрэлі навічка старажылы двара — сабака і кот. Пірат гатовы быў разарваць ляснога гасця, а Ешка ад страху залез на дрэва.

Дачка настаўніка Света і суседскія дзеці паілі ваўчана малаком, прывучалі яго да варанага мяса, хлеба і іншай ежы, Мухтар хутка рос, прывык да дзяцей, пасябраваў з Піратам і Ешкам. Ні разу самавольна не пакідаў ён дом. З сабакам і катом есць з адной міскі. Сябры разам гуляюць. На прагулкі ў суправаджэнні дзяцей таксама адпраўляюцца ўсе ўтраіх.

К. БАЛАТЭВІЧ.

ТАЙНЫ СТАРАЖЫТНЫХ ГАРАДЗІШЧАЎ

У час правядзення дарожных работ паблізу ад вёскі Новы Двор Слуцкага раёна экскаватаршчык Валерый Каляда звярнуў увагу на не зусім звычайны камень пад каўшом экскаватара. Ачысціўшы яго ад камякоў гліны, Валерый зразумеў, што выкапаў крамяневую сякеру. На думку археолагаў, сякера была выраблена ў бронзавым веку. Некалькі раней супрацоўнік кафедры археалогіі Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М. Ламаносава Валерый Перхаўка, які прыязджаў у Слуцк да бацькоў, на гарадзішчы паблізу ад вёскі Вялікая Падзера знайшоў крамянёвы нож і фрагменты ляпнога гаршка. Выраблены яны ў XII—V тысячагоддзях да нашай эры.

Знаходкі сведчаць аб тым, што першабытныя людзі сяліліся на берагах Слуцы вельмі даўно і па тым часе былі выдатнымі майстрамі, бо сякеры і нажы здзіўляюць тонкасцю аддзелкі, прывільнасцю формы.

У Мінску прайшоў розыгрыш Кубка БССР па мастацкай гімнастыцы. Уладальніцай гэтага ганаровага прызга стала 15-гадовая мінская школьніца Людміла ПАДБЯРОЗА. У гэты ж дзень ёй быў уручаны значок «Майстар спорту СССР». НА ЗДЫМКУ: выступае Людміла ПАДБЯРОЗА.

Фота Р. КРАКАВА.

МЯНЯЮЦЬ ПРАПІСКУ

Жыхар Белаўежскай пушчы — зубр з'явіўся ў наваколлях пасёлка Бераставіца Гродзенскай вобласці. Паводзіць ён сябе спакойна і ўпэўнена, не думаючы вяртацца ў родныя мясціны.

— Вядомыя і іншыя выпадкі паходу лясных прыгажунюў «у далёкія краі», — расказвае супрацоўнік Белаўежскай пушчы Л. Крачкіна. — Цяпер у савецкай частцы гэтага запаветніка 87 зуброў, а 117 вывезена адсюль на Украіну і Паўночны

Каўказ, дзе створана некалькі пунктаў іх развядзення.

У Белаўежы гэтыя жывёліны жывуць вольнымі статкамі. Частка іх, пераважна самцы, нярэдка ідуць на поўнач на адлегласць 100—180 кіламетраў. Некаторыя застаюцца зімаваць у невялікіх лясах, дзе паблізу можна знайсці спірты саломы або стагі сена.

На зямным шары цяпер налічваецца каля 1 500 гэтых рэдкіх жывёл, у тым ліку 367 — у Савецкім Саюзе. Аднак віды, падобныя зубру, могуць лічыцца адноўленымі, калі іх колькасць дасягне дзюх тысяч. Адсюль клопаты і трывогі прыродазнаўцаў, выкліканыя міграцыяй зуброў.

ГУМАР

Два падвыніжыя лясарубы сядзелі ў шынку і выхваляліся адзін перад адным:

— Быў выпадак, калі я адзін дзек паваліў увесь лес у правінцыі Норланд!

— Ну і што ж! Вось я аднойчы напрацаваў у Сахары!

— Дык жа там пустыня?

— Цяпер — так...

Пастаянны кліент падвыніжы дзіць да бармена і кажа:

— Не дасце яшчэ шклянчачку на дарогу?

— Не дам, таму што пасля яе вам спатрэбіцца яшчэ адна шклянчачка — на канаву.

— Папярэджваю вас, што робота на пасадзе начнога ваўчараўніка патрабуе абсалютнай чэснасці!

— Будзьце спакойны, я дзюх гадоў быў сторажам вальнага басейна і за гэты час ні разу не выкупайся ў ім!

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-02-80, 33-03-15, 33-01-97, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкерня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Заказ № 1819.